

## II. OBRA DE GOVERN 1980-2003

### 1. Accions de política lingüística

En el marc de la política cultural del Govern de la Generalitat entre els anys 1980 i 2003, s'ha configurat una política en matèria lingüística que ha fet créixer considerablement el coneixement i la presència de la llengua catalana en molts àmbits i en sectors on era deficitària. Des del departament de Cultura, liderades per la direcció general de política lingüística, el govern va realitzar accions de naturalesa diversa per fomentar el coneixement i l'ús social de la llengua catalana, va potenciar i coordinar accions d'altres administracions i va donar suport i estímul a nombroses actuacions sorgides a iniciativa de la societat civil i d'entitats privades, amb la voluntat d'ampliar l'esfera d'influència en matèria lingüística.

Dedicarem els apartats que segueixen a l'acció de govern de 1980 a 2003 en la promoció de la llengua catalana dins el marc de la política cultural i nacional, i ens centrarem en les competències encomanades a la Direcció general de Política Lingüística, creada el maig de 1980. Esmentarem només algunes de les accions realitzades en altres àmbits que tenen la llengua com a vehicle de l'expressió com el sector editorial, els mitjans de comunicació o la cinematografia, ja tractades en altres apartats d'aquesta obra.

#### 1.1 EL MARC LEGAL

Sens dubte, l'ordenament jurídic és determinant per al desenvolupament econòmic i social d'una comunitat perquè la configura políticament i li atorga seguretat i justícia. També és clau en l'àmbit lingüístic.

L'article 3 de la *Constitució espanyola* de 1978 estableix que el castellà és la llengua espanyola oficial de l'Estat i que les altres llengües espanyoles també ho són en les comunitats autònomes si ho declaren els estatuts d'autonomia, respectius. Així, l'article 3 de l'*Estatut d'Autonomia de Catalunya* (Llei orgànica 4/1979, de 18 de desembre) estableix que *la llengua pròpia de Catalunya és el català* i que *el català és l'idioma oficial de Catalunya, com també ho és el castellà, oficial a tot l'Estat espanyol*. La política de recuperació del català que s'emprèn es fonamenta, doncs, en el mandat de l'Estatut d'Autonomia, llei votada en referèndum popular i aprovada per les Corts Generals que obliga la Generalitat a garantir l'ús normal i oficial del català i l'extensió del seu coneixement. Calia una política decidida de restabliment del català per assolir les cotes de presència natural com a llengua pròpia, la llengua característica, històricament i sociològicament, de Catalunya.

#### 1.1.1 *La Llei 7/1983, de 18 d'abril, de normalització lingüística*

D'acord amb l'Estatut i després d'una llarga tramitació, s'aprovà la *Llei 7/1983, de 18 d'abril, de normalització lingüística* que permet dictar normatives reglamentàries i una política activa en l'àmbit de l'administració catalana, l'ensenyament obligatori i els mitjans de comunicació institucionals. Considerada una peça clau d'una política global de reconstrucció nacional, fou impulsada decididament per un Govern nacionalista amb un suport parlamentari i social molt ampli. La llei empara i fomenta l'ús del català de tots els ciutadans, el declara llengua pròpia de l'ensenyament en tots els nivells educatius, dóna efectivitat a l'ús oficial del català i permet que el Govern en reguli l'ús en les activitats administratives per mitjà del Decret 107/1987, de 13 de març, que estableix que les actuacions internes siguin en català i que el català sigui l'única llengua dels impresos i la senyalització. Igualment, les comunicacions de la Generalitat amb els ciutadans i altres administracions amb seu a Catalunya o en altres territoris en què el català és oficial es redacten en català.

A més, la Llei de 1983 va considerar els mitjans de comunicació social peça central per a recobrar la normalitat de la llengua i el foment del seu coneixement. La Llei 10/1983, de 30 de maig, de creació de l'ens públic Corporació Catalana de Ràdio i Televisió i de regulació dels serveis de radiodifusió i televisió de la Generalitat de Catalunya, establia que la ràdio i la televisió pública emetrien normalment en català. Una llei que va ser decisiva en la política de normalització iniciada perquè afavorí un entorn favorable per al coneixement del català. En definitiva, la primera llei lingüística del Govern encapçalat pel president Jordi Pujol preveia incidir en els àmbits preferents aleshores per a la recuperació del català: l'administració catalana, l'educació obligatòria i els mitjans de comunicació institucionals. La promulgació de la llei va permetre, a més, d'actuar en altres àmbits de gran importància social: la premsa, l'ensenyament d'adults i la política cultural, i en el desenvolupament del corpus de la llengua: la toponímia i la terminologia.

### 1.1.2 *La Llei 1/1998, de 7 de gener, de política lingüística*

El febrer de 1997 s'inicia l'elaboració d'una nova regulació lingüística que s'ajustés als canvis culturals, polítics, socials i tecnològics, i a l'evolució del dret lingüístic de l'estat espanyol i d'Europa. La nova *Llei 1/1998, de 7 de gener, de política lingüística*, aprovada amb el vot del 80% dels diputats del Parlament de Catalunya després de nou mesos de debat va eixamplar l'estatus del català: desenvolupà els principis jurídics de llengua pròpia i doble oficialitat, consolidà la política de quinze anys del Govern realitzats a l'empara de la Llei de 1983; i millorà la regulació del català en el món del Dret, les indústries culturals i els mitjans de comunicació privats, i el món socioeconòmic. La Llei conciliava el principi de territorialitat (llengua pròpia) amb el de personalitat (doble oficialitat). El català és l'element d'identitat col·lectiva i amb preeminència institucional i territorial com a única llengua pròpia, històrica i tradicional. És la llengua de les institucions de Catalunya,

les empreses i els serveis públics, els mitjans de comunicació institucionals, l'ensenyament i la toponímia.

Es converteix en Llei el model d'ús del català que havia establert el Decret de 1987 per a la Generalitat i l'estén a l'Administració local, s'aplica el requisit d'acreditació del coneixement del català per accedir a la funció pública, i eleva a rang de Llei el reconeixement del català com a llengua vehicular de l'ensenyament establerta pels Decrets de 1983 i 1992. Reforça el sistema d'ús normalment en exclusiva del català en els mitjans de comunicació institucionals de la Generalitat i hi inclou els de les corporacions locals. I impulsa el català en la justícia i el món del Dret, terreny difícil per la procedència de jutges i funcionaris, la legislació processal i el desconeixement de la llengua i sobretot de la terminologia específica. Encara aporta altres novetats decisives com les inscripcions en català en els registres públics si el document que les origina s'hi ha redactat, l'obligació dels notaris de demanar explícitament als atorgants la llengua de redacció de l'escriptura o la d'haver d'acreditar el seu coneixement abans de ser contractat per l'Administració de justícia que depèn íntegrament de la Generalitat. Amb la Llei de 1998, el català accedeix als registres de la propietat i als mercantils per primera cop a la història i els documents notariais en català deixen de ser testimonials.

La Llei promovia el català en el món socioeconòmic en les comunicacions de les empreses de servei públic als clients, la senyalització interior dels centres de treball, retolació dels establiments oberts al públic i els cartells de caràcter fix i els documents d'oferta de serveis, els contractes d'adhesió d'entitats financeres, asseguradores, de subministraments i similars. Disposava també que els productes catalans amb denominació d'origen o de qualitat i els artesanals havien de ser etiquetats almenys en català per distribuir-los a Catalunya. Per últim, destaquem que la Llei instava la Generalitat a fomentar el català en la creació literària i científica, l'edició i distribució de llibres, la producció cinematogràfica i el doblatge de pel·lícules, i la distribució, producció i interpretació de música cantada, a més de les tecnologies lingüístiques. La Llei va establir, per a les ràdios de freqüència modulada, un mínim del 50% d'emissió en català.

En definitiva, La Llei 1/1998 consolida la política anterior i facilita una presència significativa i habitual al món econòmic i del treball, l'adaptació als reptes de la globalització de la cultura, de l'audiovisual i dels mitjans de comunicació per ser present a la societat de la informació, les noves tecnologies i Internet. Permet integrar lingüísticament la nova immigració incrementar la presència en l'àmbit europeu i internacional. Cal remarcar també que les dues lleis lingüístiques impulsades en aquest període han estat acompanyades per nombroses disposicions legals de rang diferent destinades a fer créixer la presència de la llengua en totes les seves funcions socials i situacions de comunicació possibles.

## 1.2 UNA POLÍTICA LINGÜÍSTICA CONCERTADA

L'organització de la política lingüística ha pivotat a l'entorn de la Direcció general de Política lingüística dins el marc orgànic del Departament de Cultura, que ha actuat de manera coordinada amb l'Administració de la Generalitat de Catalunya i els organismes que en depenen o hi estan vinculats, també amb altres administracions, corporacions i institucions de Catalunya, inclosos els ens locals; i amb els organismes amb competències semblants d'altres territoris del domini lingüístic. La Direcció de Política Lingüística, que ha tingut per missió el desplegament i l'aplicació de la legislació lingüística derivada de l'article 3 de l'Estatut d'autonomia i de vetllar per l'aplicació de la política lingüística que estableix el Govern, ha anat adaptant-se als canvis legislatius, sociolingüístics i d'organització administrativa i a les necessitats que han anat sorgint per tenir més eficàcia i actuar més estretament amb la resta de departaments i entitats públiques que en depenen. Fonamentalment, la Direcció de Política Lingüística s'ha ocupat de:

- Elaborar propostes legislatives i reglamentàries relacionades amb la política lingüística i informar sobre els projectes normatius de caràcter general promoguts des d'altres departaments.

- Impulsar i coordinar les mesures dels departaments que tenen incidència en matèria de política lingüística.
- Impulsar i coordinar, per mitjà del Consorci per a la Normalització Lingüística, actuacions de foment de la llengua catalana en coordinació amb els ens locals, així com l'ensenyament a la població adulta.
- Impulsar, per mitjà del Centre de Terminologia TERMCAT, el desenvolupament de les activitats terminològiques.
- Convocar i administrar les proves i l'expedició dels certificats de coneixement de català i els certificats d'interpretació i traducció jurades.
- Promoure amb el Consell Social de la Llengua Catalana, el consens favorable a l'ús del català en els principals sectors de la societat; i el diàleg i la cooperació amb les institucions competents en matèria de política lingüística del domini lingüístic català.
- Promoure l'aplicació de la normativa lingüística de l'Institut d'Estudis Catalans.
- Donar suport tècnic al Conselh Generau de la Val d'Aran en matèria de política lingüística i foment de l'aranès.

La Direcció de Política Lingüística s'ha centrat en actuacions de foment del català a les administracions, les corporacions, organitzacions sindicals i empresarials i associacions sense ànim de lucre del món socioeconòmic, especialment en els sectors amb alta repercussió social. Ha dirigit també les activitats de planificació dels serveis lingüístics de l'Administració de la Generalitat i dels organismes que en depenen o hi estan vinculats i ha desenvolupat un gran nombre d'activitats de promoció adreçades a les organitzacions econòmiques i sindicals en col·laboració amb els departaments de la Generalitat competents i els col·lectius implicats, i amb el Consorci per a la Normalització Lingüística, per a les d'àmbit territorial.

Ha calgut buscar el consens favorable a la plenitud de les funcions públiques del català amb la implicació del Consorci, constituït l'any 1988 amb els principals ajuntaments del país, i els instruments interns com la Comissió Tècnica de Política Lingüística que ha impulsat i co-

ordinat mesures i projectes dels departaments de la Generalitat en política lingüística i la Xarxa Tècnica de Política Lingüística per al seguiment de les activitats dels serveis lingüístics dels departaments, la col·laboració dels serveis lingüístics sectorials en els principals àmbits organitzatius de la societat. A partir de 1991, la participació social s'articula per mitjà del Consell Social de la Llengua Catalana (Decret 28/1991, de 18 de febrer), un òrgan d'assessorament, consulta i participació en la política lingüística de la Generalitat per afavorir-hi la contribució dels seus membres i dels sectors de la societat a què pertanyen. Deu anys després, se n'actualitzaren els objectius arran de la publicació de la Llei 1/1998. El Consell ha avaluat anualment els objectius i els resultats de la política del Govern en matèria lingüística i, en especial, ha valorat l'informe anual previst a l'article 39.3 de la Llei i ha fet un dictamen sobre les actuacions realitzades o impulsades l'any anterior pel Govern de la Generalitat.

La Secretaria del Consell Social i la Direcció general de Política lingüística elaborà el *Pla general de normalització lingüística*, un instrument de planificació estratègica que concretava els grans objectius de política lingüística compartits pels poders públics i els principals agents de la societat civil per a diverses legislatures, que s'estructurava en programes marc amb objectius específics i mesures aplicables per sectors i àrees, i cada programa marc es desplegava en programes anuals per a cada organismes que hi intervenia. El Pla fou aprovat pel Govern el 7 de març de 1995. El Pla tenia com a objectiu bàsic que la llengua pròpia fos la usada habitualment per les institucions públiques i privades en tots els usos públics.

Cal afegir en aquest punt la voluntat de concertació també amb la resta de territoris de l'àrea lingüística. Al més de moltes actuacions puntuals realitzades de manera coordinada amb els diversos territoris, remarquem que el 18 d'abril de 2000 se signa el primer acord estable de col·laboració amb el Govern de les Illes Balears en matèria de política lingüística. Arran de l'acord, el 2001 tots dos governs organitzen d'una manera coordinada la commemoració de l'Any Europeu de les llengües declarat per la Unió Europea per sensibilitzar els ciutadans so-

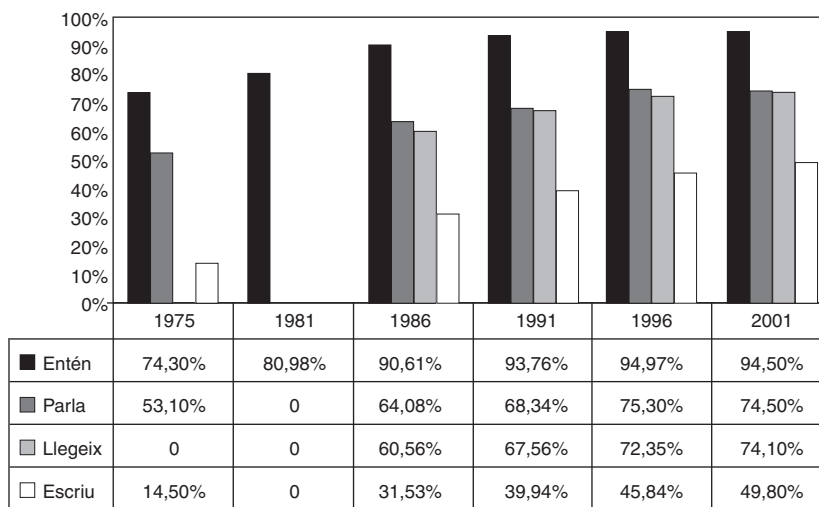
bre la importància de la diversitat lingüística i cultural, impulsar el multilingüisme i fomentar l'aprenentatge permanent dels idiomes, clau del desenvolupament personal i professional.

### 1.3 EL CONEIXEMENT DEL CATALÀ

Amb la llei de 1983 el català entra a l'ensenyament no universitari, l'administració de la Generalitat i local i la ràdio i televisió públiques. La política d'ensenyament del català ha tingut èxit en tots els grups d'edat i en tot el territori, com mostren les dades dels censos de 1975 a 1996 (el primer, fa referència únicament a les comarques de Barcelona).

Un factor decisiu per al procés de la recuperació d'espais de coneixement i ús del català havia de ser el sistema escolar. Els ciutadans que arribaven a Catalunya de la resta de l'estat espanyol a finals dels seixanta i principis dels setanta s'instal·laven en cercles on el català pene-

#### Coneixement de la llengua catalana



trava amb dificultat de manera que no en sentien la necessitat d'aprendre'l per conviure amb la resta de ciutadans. L'elevat consens social en començar l'etapa democràtica a Catalunya i la voluntat decidida del govern de fer que el català retrobés l'espai comunicatiu que li pertocava va permetre perfilar un pla a les aules perquè els infants i joves que tenien el castellà com a llengua habitual arribessin a ser bilingües. Aquest pla, organitzat pel Departament d'Ensenyament i fonamentat en raons teòriques i experiències similars, integrava llengua i continguts i feia del català la primera llengua de l'escola, la base de la cultura escolar i el vehicle en la docència i en l'educació obligatòria. Un model educatiu que ha perdurat amb èxit gràcies a la implicació de mestres i pares i mares no catalanoparlants que va ser clau per a la integració social dels nouvinguts i la cohesió d'una comunitat modelada per l'heterogeneïtat cultural i lingüística.

D'aleshores ençà, el nivell de coneixement de català no ha parat de créixer gràcies a l'esforç de l'Administració i de la pròpia societat civil. Des del curs 1978-1979 el català és assignatura obligatòria del sistema educatiu amb una implantació progressiva perquè requeria professors llicenciats en filologia catalana i el reciclatge del professorat que ja exercia que s'inicià el 1980/1981, quan la Generalitat assumeix les competències en matèria d'educació. Efectivament, la Llei 7/1983 va instituir aquest sistema de conjunció lingüística en virtut del qual no se separaven els alumnes per raó de llengua i va començar la reconversió escolar perquè el català fos la llengua d'ensenyament, gràcies al Decret 362/1983, de 30 d'agost, sobre l'aplicació de la Llei de normalització lingüística en l'àmbit de l'ensenyament no universitari, i als decrets posteriors que estableixen l'ordenació general dels ensenyaments de l'educació infantil, l'educació primària i l'educació secundària obligatòria, dels ensenyaments de formació professional específica i dels del batxillerat a Catalunya. L'organització del sistema educatiu ha estat el motor per garantir el coneixement del català i assegurar la cohesió de la societat sense separació en comunitats lingüístiques. La comparació de les xifres de 1975 amb les de 1986 i 2001 permet observar l'increment de coneixement de la llengua. Les dades de 2001 referides a la

franja de 15 a 19 anys i de 20 a 24 anys en són una evidència: la competència de comprensió oral, parla i lectura superen en tots dos casos el 90% i la de l'escriptura supera el 85% a la franja de 15 a 19 anys i quedar entre el 80% i el 85% a la de 20 a 24.

No es partia de zero perquè ja abans de la Llei, i fins i tot de l'Estatut d'Autonomia, diverses entitats cíviques i ajuntaments havien organitzat cursos de català per a adults. A partir de 1980, i sobretot de 1983, la Generalitat els subvenciona i promou cursos, forma professorat especialitzat i impulsa l'elaboració de materials didàctics. El curs audiovisual *Digui digui*, primer programa a la televisió per aprendre català a distància, va obtenir un èxit popular enorme i una gran repercussió.

### 1.3.1 *L'aprenentatge dels adults*

A partir de l'octubre de 1988, l'ensenyament no reglat de català a la població general es va organitzar a través del Consorci per a la Normalització Lingüística de Catalunya, un ens que neix de la voluntat compartida amb les institucions locals ajuntaments, consells comarcals i diputacions per desenvolupar estratègies i accions en tot el territori per facilitar el coneixement, l'ús i la divulgació de la llengua catalana en tots els àmbits. Integra tots els serveis locals de català creats pels ajuntaments des de 1979 per unificar-ne la gestió, els mètodes didàctics i facilitar-ne la coordinació sense reduir-ne l'autonomia local. El Consorci ha comptat amb un equip humà especialitzat i mitjans tècnics per donar resposta a les necessitats de formació, assessorament i gestió lingüística amb la participació de la Generalitat, que n'aporta el 65% dels recursos públics, ajuntaments i consells comarcals. El Consorci ha fet augmentar el nivell de coneixements orals i escrits d'un gran nombre de població més gran de divuit anys per mitjà de cursos de català presencials, cursos a distància amb el guiatge d'un tutor i autoaprenentatge en un centre especialitzat. Ha ofert assessorament lingüístic de manera personal, per telèfon, per fax o per correu electrònic i serveis específics d'ensenyament i assessorament lingüístic a empreses públi-

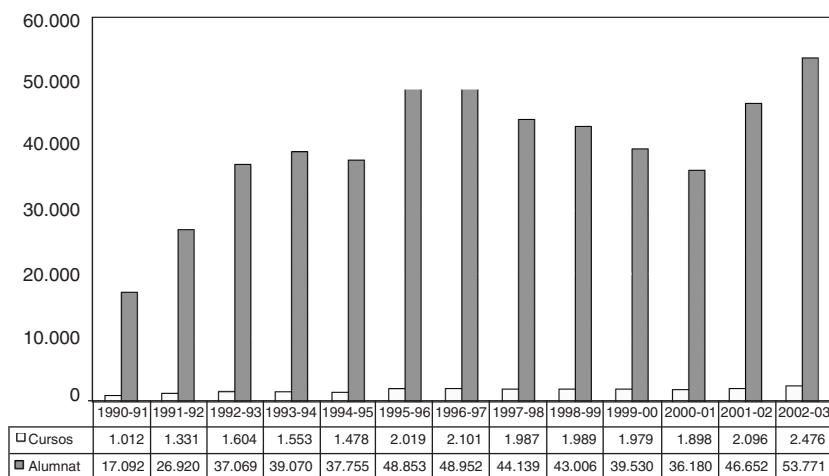
ques i privades, hospitals, organitzacions empresarials, cambres de comerç, col·legis professionals, gremis, associacions de comerciants, entitats i associacions esportives, culturals, socials, veïnals, de lleure, infantils i juvenils, de mares i pares d'alumnes, etc. El Consorci ha dut a terme un gran nombre de programes i serveis d'ensenyament i assessorament lingüístic per al personal i per a la comunicació d'ajuntaments i consells comarcals. El Consorci ha actuat per mitjà d'una estructura en xarxa territorial formada per centres de normalització, que poden abastar un o més d'un municipi, una o més d'una comarca. L'any 2003 eren:

CNL l'Heura (Santa Coloma de Gramenet)  
CNL l'Hospitalet de Llobregat  
CNL Eramprunyà (Sant Boi de Llobregat)  
CNL Girona  
CNL Lleida  
CNL Maresme-Mataró  
CNL Montserrat (Manresa)  
CNL Osona  
CNL Roses (Sant Feliu de Llobregat)  
CNL Sabadell  
CNL Tarragona  
CNL Terrassa-Rubí  
CNL Terres de l'Ebre (Tortosa)  
CNL Vallès Occidental 3 (Cerdanyola del Vallès)  
CNL Vallès Oriental  
CNL Alt Penedès-Garraf  
CNL Àrea de Reus «Miquel Ventura»  
CNL Badalona-Sant Adrià  
CNL Barcelona  
CNL Ca n'Ametller (Molins de Rei)  
CNL Cornellà de Llobregat  
CNL El Prat de Llobregat

Aquest òrgan territorial d'aplicació de la política lingüística a Catalunya s'havia estructurat en 37 serveis comarcals de català, 33 serveis locals i 46 oficines. L'any 2002, la plantilla del CPNL era de 417 persones, de les quals 361 eren tècnics de normalització lingüística, i 56 administratius i altres categories. La dedicació del personal tècnic ha estat, en el seu conjunt el 50,8% a formació, del 22,7% assessorament lingüístic i del 26,4% a dinamització de l'ús social del català. La distribució del personal segons la dedicació varia en cada Centre.

El fenomen de la nova immigració i el sector socioeconòmic, com a motor per a l'extensió de l'ús del català, van ser reforçats com a eixos de les actuacions principals del Consorci, especialment des del 2001, en què es va elaborar el Pla d'immigració 2002-2004 que reservava un espai important al programa de política lingüística. Davant la incidència de la immigració en les dades sobre coneixement del català del 2001, per facilitar l'acolliment lingüístic dels nous immigrants, es va incrementar en un 40% el volum de cursos adreçats als col·lectius d'immigrants: cursos inicials, sessions d'introducció a la llengua oral, tertúlies entre iguals, etc. Les mesures aprovades pel Govern inclouen també la

### Cursos de català per a adults



gratuitat dels cursos de nivell inicial i bàsic de català que ofereix el Consorci per a la Normalització Lingüística qualsevol que sigui el país d'origen dels alumnes. A més, es focalitzà la dedicació a les zones urbanes dels voltants de Barcelona i a l'ensenyament de català de nivell bàsic i elemental.

### 1.3.2 *La certificació dels coneixements*

L'absència del català en els currículums escolars fins l'any 1978, llevat dels curts períodes de la Mancomunitat de Catalunya, primer, i de la Generalitat republicana després, va fer necessari, un cop se'n va reconèixer l'oficialitat, de configurar un sistema d'accés voluntari a l'avaluació del coneixement de llengua, al marge del nivell d'estudis, per a les persones que ho sol·licitessin. El juliol de 1981 es va constituir la Junta Permanent de Català, adscrita a la Direcció General de Política Lingüística, per donar resposta a la població que no havia après català a l'escola i a les persones que s'havien incorporat a Catalunya. L'any 2001, arran dels canvis sociolingüístics, les modificacions en la regulació de la llengua catalana, dues dècades d'experiència en avaluació de coneixements lingüístics, per mitjà de la Junta Permanent i dels Certificats Internacionals de Català, i la necessitat d'equiparar els certificats al marc de referència del Consell d'Europa i de l'Associació d'Avaluadors de Llengua d'Europa creada el 1990, es va renovar el sistema de regulació de l'acreditació oficial del coneixement del català a la població adulta amb independència de l'ensenyament reglat de la llengua (Decret 152/2001, de 29 de maig). La Junta Permanent, en vint anys de dedicació, va atendre 307.454 examinands i va expedir 139.290 diplomes. La nova regulació fa la descripció del nivell de coneixements de llengua i defineix l'estructura i les àrees corresponents a la prova de cada tipus de certificat alhora que en fa més operativa l'administració, que convoca el director o directora general de Política Lingüística, i es regulen els tribunals de cada certificat.

#### 1.4 EL CORPUS DE LA LLENGUA

La llengua té caràcter social i és portadora d'un bagatge cultural que hem heretat com una realitat dinàmica que varia al llarg del temps amb l'ús dels parlants. El lèxic, la pronúncia, la morfologia i la sintaxi van canviant d'una generació a l'altra sovint sense que els mateixos parlants en siguin conscients. Com totes les llengües que funcionen amb naturalitat en les situacions de comunicació, el català ha anat creixent també en paraules i formes de llenguatge. Ha anat adaptant el patrimoni lingüístic sense solució de continuïtat a la realitat social, cultural, científica i tecnològica, i s'ha anat enriquint amb recursos lingüístics en format tradicional i acomodats als nous escenaris tecnològics: bancs de dades terminològics, lèxics computacionals, correctors, convertidors de text a parla i a la inversa, traductors automàtics, plataformes d'edició, gestors i analitzadors d'informació, etc. El català té un desenvolupament lèxic i gramatical similar al de les grans llengües llatines, sota l'autoritat ja centenària de l'Institut d'Estudis Catalans.

La Llei 8/1991, de 3 de maig, sobre l'autoritat lingüística de l'Institut d'Estudis Catalans reconeix que l'Institut és la institució encarregada d'establir i actualitzar la normativa lingüística del català; i estableix que l'Administració de la Generalitat, les corporacions locals, l'Administració de l'Estat a Catalunya i entitats autònomes, empreses i altres entitats i institucions que en depenen han de respectar la normativa que estableixi. Com també ha de ser respectada per part dels centres d'ensenyament públics i privats i dels mitjans de comunicació de titularitat pública. Des dels inicis, el Govern ha donat suport a l'activitat normativa de l'Institut d'Estudis Catalans, necessària perquè el català disposi d'una normativa lingüística comuna, organitzada per la seva actualització i socialment acceptada, a l'elaboració, normalització i difusió de recursos terminològics per mitjà del Centre de Terminologia TERM-CAT, essencial per adaptar el català a les necessitats comunicatives de la ciència, la tècnica i l'entorn socioeconòmic.

### 1.4.1 *La terminologia*

Les llengües necessiten terminologia per a l'expressió de continguts culturals, socials, científics i econòmics. Per això, la Generalitat posà en marxa l'any 1985, amb l'Institut d'Estudis Catalans, el Centre de Terminologia TERMCAT. Amb el Decret 217/1997 de 30 de juliol se li encomanà a més l'impuls de productes de tecnologia lingüística amb components elevats de terminologia. El TERMCAT ha elaborat i editat diccionaris i vocabularis de gran diversitat temàtica: odontologia, oftalmologia, veterinària, hoteleria i turisme, esports, construcció, trànsit, economia i empresa, comunicació empresarial, etc.; i també materials d'àmplia divulgació. Ha assessorat organitzacions i empreses en la redacció i traducció de textos, manuals d'instruccions, documents bancaris, etc. Al llarg dels primers vint anys, el TERMCAT ha configurat i consolidat un model organitzatiu per a la terminologia, que ha esdevingut un punt de referència. Destaquem-ne només un dels projectes pel volum, la repercussió social, l'elevat nombre de participants i d'acords establerts entre el Comitè Organitzador dels Jocs, la Secretaria General de l'Esport, el Comitè Olímpic i la Unió de Federacions Esportives: la Col·lecció de vint-i-nou diccionaris dels esports olímpics, elaborats amb ocasió dels Jocs Olímpics de Barcelona de 1992.

Arran dels nous estatus, el TERMCAT intervé en la localització al català de programes informàtics de gran repercussió o alta especialització com el Windows 98 i Internet Explorer 4.0 de Microsoft, signà un conveni amb Softcatalà per a les traduccions al català dels programes de prova i lliure distribució que aquesta associació assumeix amb èxit, elaborà el diccionari *Societat de la informació. Noves tecnologies i Internet*, i participà en la compleció del lèxic del sistema de traducció automàtica. El 2001 obre a Internet la *Neoloteca* amb els termes normalitzats, la *Biblioteca terminològica* amb les citacions d'obres editades des de 1932; i el *Cercaterm*, el servei d'informació terminològica multilingüe. El mateix any creà l'*Antena de Terminologia* per detectar les

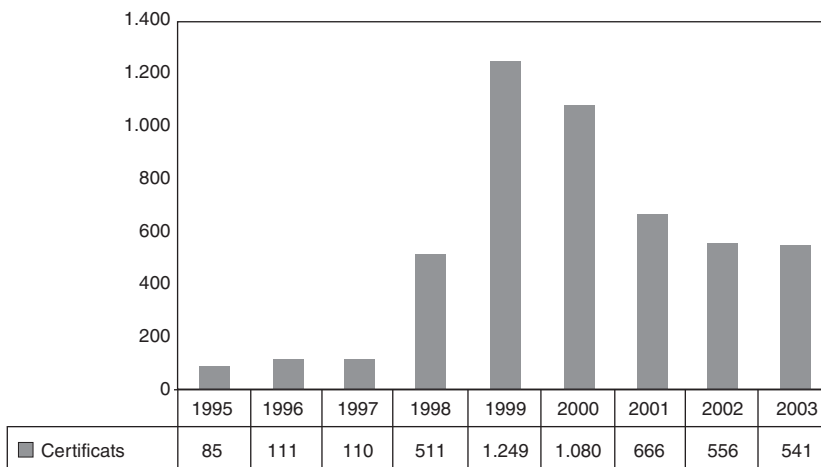
necessitats de terminologia dels mitjans de comunicació en català i col·laborar conjuntament en la seva implantació.

#### 1.4.2 *La toponímia i l'onomàstica*

Els noms que designen els llocs d'un territori formen part del patrimoni cultural i lingüístic. L'article 18 de la Llei 1/1998, de 7 de gener, de política lingüística, va reforçar els preceptes de l'article 12 de la Llei 7/1983, de 18 d'abril, de normalització lingüística, tot atribuint als ajuntaments i al Govern de la Generalitat la competència per a la determinació oficial dels topònims, amb l'excepció dels topònims aranesos, s'ha de fer d'acord amb la normativa general de la llengua establerta per l'Institut d'Estudis Catalans. Aquest precepte preveu que la determinació de la denominació dels municipis i de les comarques es regeix per la legislació de règim local, que correspon als ajuntaments la denominació del nom de les vies urbanes i dels nuclis de població de tota mena, i que correspon al Govern de la Generalitat la determinació dels altres topònims de Catalunya. Pel Decret 59/2001, de 23 de gener, es creava la Comissió de Toponímia de Catalunya, l'òrgan d'assessorament, consulta i proposta que ha establert oficialment els topònims de Catalunya.

A l'empara de la llei, la Comissió va realitzar el *Nomenclàtor oficial de toponímia major de Catalunya*, obra emblemàtica de gran transcendència, finançada en un 84% per la Generalitat i la resta per l'Institut d'Estudis Catalans (IEC). La Comissió ha comptat amb la col·laboració de les Oficines d'Onomàstica de l'IEC, l'Institut Cartogràfic de Catalunya, l'Institut d'Estadística de Catalunya, els departaments de Cultura, d'Obres Públiques i Governació, el Consorci per a la Normalització Lingüística, la Federació de Municipis de Catalunya i l'Associació Catalana de Municipis, ha permès adaptar a la normativa lingüística tota la toponímia, oficialitzar els noms de lloc per disposar de regulació autònoma per a la designació d'entitats de població, en substitució de la de l'Institut Nacional de Estadística. Recull gairebé 40.000 topònims oficialitzats i, d'acord amb la Resolució 563/V del

### Onomàstica



Parlament de Catalunya, de 7 de maig de 1998, és una obra de referència per a l'edició de cartografia, retolació, guies de viatge i altres productes informatius.

L'article 19 de la Llei de 1998 reconeixia el dret de ciutadans i ciutadanes de Catalunya d'usar la forma normativament correcta en català i aranès dels noms i cognoms, i a incloure la conjunció «i» entre cognoms. El Decret 208/1998, de 30 de juliol en regula l'acreditació de la correcció lingüística. És suficient la presentació al registre d'un certificat que acrediti la correcció de la forma demanada, segons les normes de l'Institut d'Estudis Catalans i les de la llengua occitana aplicables a l'aranès. Vegem l'evolució del procés de normalització de noms i cognoms.

## 1.5 ÀMBITS D'ACTUACIÓ

### 1.5.1 *Les administracions i els serveis públics*

L'estatus de les llengües depèn en gran mesura de l'ús que en fa el poder públic a les activitats administratives perquè les fa presents en

tots els serveis públics i contribueix a estendre'n el coneixement entre la ciutadania i en els sectors d'activitat en què intervé i genera prestigi social. D'aquí que un dels primers objectius de qualsevol política lingüística sigui l'Administració. El Decret 90/1980, de 27 de juny ja va establir mesures per a la normalització de l'ús del català en els òrgans de la Generalitat. El govern va organitzar un gran nombre de cursos per al funcionariat, especialment a través de l'Escola d'Administració Pública de Catalunya. La Llei de 1983 va declarar el català la llengua pròpia de la Generalitat i de l'Administració territorial catalana i el Decret 107/1987, de 13 de març estableix que de manera general la Generalitat emprarà el català en el seu ús intern i en les relacions amb els particulars. D'altra banda, la Llei 17/1985, de 23 de juliol, de la funció pública de la Generalitat va fixar com a requisit per a l'accés a la funció pública l'exigència del coneixement de l'idioma, requisit que el Govern espanyol va impugnar. El Tribunal Constitucional, però, la va considerar adequada a la Constitució i a l'Estatut. Per això, la Llei de 1998 va estendre l'exigència a totes les administracions catalanes, normativa completada per Decret del 2002.

L'assumpció de competències de servei públic que assumeix la Generalitat i la proximitat a la ciutadania dels serveis que presten les administracions locals fa que, efectivament, aquesta normativa hagi estat clau en el procés de recuperació de la llengua catalana tant perquè afecta un gran nombre de persones que serveixen en el conjunt de les administracions i per la repercussió en les que en reben els serveis: els mossos d'esquadra i les policies locals, les escoles, les oficines administratives, centres d'atenció primària i els hospitals, les oficines de treball i les d'atenció social treballen internament i atenen la ciutadania normalment en llengua catalana. Afegim-hi també que l'activitat institucional es desenvolupa de manera normal i natural en llengua catalana: les sessions del Parlament i les de tots els ajuntaments, les allocucions del President de la Generalitat, les campanyes electorals, etc.

### 1.5.2 *L'àmbit jurídic*

A banda de proposar-se que el català fos la llengua de les administracions del país, el govern de la Generalitat va proposar-se també l'objectiu d'introduir-lo en altres àmbits del món del Dret com la documentació judicial i la notarial, els registres públics, i la documentació elaborada pels operadors de l'advocacia. L'Estatut de 1979 feia preveure l'assumpció per part de la Generalitat d'àmplies competències en l'àmbit judicial, les notaries i els registres. Tot i això la reforma per part de l'Estat del Reglament Notarial de 1983 i la Llei Orgànica del Poder Judicial de 1985, ambdues recorregudes sense èxit per la Generalitat davant del Tribunal Constitucional, van reduir-les a competències gairebé simbòliques. Els articles 9, 10 i 11 de la Llei de 1983 declaraven vàlides les actuacions judicials i els documents notarials redactats en català; pel que feia als assentaments en els registres de la propietat, mercantil i civil, es remetia als acords, que mai no van esdevenir-se, que signés l'administració de l'Estat i la Generalitat. Pel que fa als documents notarials, el Govern va aprovar el Decret 125/1984, de 17 d'abril, recorregut per l'Estat i que el Tribunal Constitucional va declarar ajustat a la Constitució el 1989, en què regulava qüestions pràctiques que van permetre que el català comencés a ser usat en el notariat. La Llei de 1998, en permetre que els assentaments als registres fossin en català si les escriptures que els generaven hi eren escrites, juntament amb els convenis signats pel Govern amb les entitats financeres i els col·legis de notaris i registradors i l'aprovació d'un nou Decret el juliol de 1998 va fer-hi créixer l'ús del català, especialment a les comarques centrals i de Girona. L'any 2003 es van redactar a Catalunya més de 130.000 documents notarials en català; representaven el 10,3% dels autoritzats als conjunt de Catalunya. En el conjunt de la demarcació de Girona el percentatge era del 25,2% i a Osona, el Ripollès i la Cerdanya superava el 60%.

En relació amb l'administració de Justícia, els objectius del Govern foren garantir el coneixement del català per part dels jutges i ma-

gistrats, i sobretot, del personal al servei de l'Administració de justícia i garantir la disponibilitat lingüística de les oficines judicials. En aquesta línia, el 2 d'abril de 1993 el govern va signar un acord en matèria de normalització lingüística amb el Consell General del Poder Judicial en virtut del qual es va crear una xarxa de quaranta-quatre dinamitzadors per a l'assessorament lingüístic i el suport directe als Jutjats. D'altra banda, el 25 de febrer de 1998, també per acord amb el Consell General, es va establir que el coneixement del català fos un mèrit per a la provisió de places de la carrera judicial amb seu a Catalunya i s'establí el mateix per a la resta del personal en els Reials decrets 429/1998, de 29 d'abril, pel qual s'aprovà el reglament orgànic del cos de secretaris judicials, el Reial decret 249/1996, de 16 de febrer, pel qual s'aprovà el reglament orgànic dels cossos d'oficials, auxiliars i agents al servei de l'Administració de justícia. A més, la Generalitat va incloure per a l'accés a funcions interines també el requisit de coneixement de la llengua catalana. A més de les obligacions legals, es van promoure cursos que en va fer créixer lentament el coneixement.

L'any 2000 es va establir un *Pla pilot* per concentrar esforços i recursos en quaranta oficines judicials que s'hi acolliren de manera voluntària distribuïdes per tot Catalunya. També s'inicià l'ús d'un sistema de traducció automàtica català-castellà per facilitar la redacció catalana dels documents prèviament escrits en castellà. Pel que fa als col·legis professionals d'aquest àmbit, des de 1994 es van signar convenis, successivament renovats, amb els consells de col·legis d'advocats i de procuradors dels tribunals de Catalunya on es van crear serveis lingüístics per a promoure eines que hi facilitessin l'ús del català. També es van signar convenis semblants amb els col·legis de notaris, de registradors, de graduats socials i d'administradors de finques. El català s'incorpora també als registres públics, amb la col·laboració dels registradors. A partir del 29 de gener de 1998 es comencen a fer, per primera vegada, assentaments en català en el Registre de la Propietat, creat el 1861 amb la Llei Hipotecària i en el Registre Mercantil, constituït el 1829, amb el primer Codi de Comerç.

La presència del català en l'àmbit jurídic no es correspon als esforços de normalització de la Generalitat de Catalunya impulsats des del departament de Cultura i del de Justícia, amb actuacions destacades de La Comissió de Normalització i Servei lingüístic del Consell dels Il·lustres Col·legis d'Advocats de Catalunya adreçades a col·lectius d'advocats, el Consell dels Col·legis de Procuradors dels Tribunals de Catalunya, els notaris i registradors, jutjats socials i laborals, jutjats de família. Els jutges, secretaris i fiscals que exerceixen a Catalunya són de procedència forana, amb una mobilitat freqüent en els càrrecs. Tampoc s'ha pogut comptar amb la complicitat de la majoria d'operadors jurídics.

### 1.5.3 *El món socioeconòmic*

Ser part essencial del món econòmic és clau en totes les llengües. Incidir en les comunicacions empresarials internes i externes i en l'atenció al públic ha estat un objectiu de política lingüística en tot el període, reforçat a partir de la Llei de 1998 i de la política de concertació amb agents dels sectors d'activitat econòmica. Ha estat prioritari arribar a acords amb organitzacions empresarials de l'hoteleria, les companyies de serveis i el sector financer i assegurador per afavorir la presència del català en espais fins aleshores sense regulació, com la retolació comercial, els avisos a consumidors, l'atenció al públic, les comunicacions als clients i la publicitat, les factures, les nòmines i els contractes de treball, la senyalització de centres de treball, els manuals d'instruccions, els contractes de bancs i assegurances, la documentació mercantil, la difusió de la terminologia necessària.

#### BANCA I ASSEGURANCES

Argentaria  
Banco Central Hispano  
Banco Santander  
Caja Madrid

Federació Catalana de Caixes d'Estalvis  
Unió Catalana de Companyies Asseguradores i Reasseguradores  
UCEAC

#### COMERÇ I TURISME

Agrupament de Botiguers i Comerciants de Catalunya  
Alcampo  
Confederació del Comerç de Catalunya  
Confederació Empresarial d'Hoteleria i Restauració de Catalunya  
Consell d'Empreses Distribuïdores d'Alimentació de Catalunya  
Decathlon  
Grup El Corte Inglés

#### EMPRESES DE SERVEI PÚBLIC

Autoritat Portuària de Barcelona  
Autoritat Portuària de Tarragona  
Fira de Barcelona  
Hospitals associats al Servei Català de la Salut  
Telefónica

#### EMPRESES INDUSTRIALS

Derbi Motor  
Montesa-Honda  
SEAT

#### PATRONALS I UNIONS D'EMPRESARIS

Associació Catalana de Ports Esportius i Turístics  
Associació Catalana d'Establiments Sanitaris  
Associació Catalana d'Estacions d'Esquí i Activitats de Muntanya  
Associacions Empresariales Associades al Port de Barcelona  
Cambra de Comerç de Barcelona  
Confederació de Cooperatives de Catalunya  
Institut de l'Empresa Familiar  
PIMEC-SEFES

**COL·LEGIS PROFESSIONALS I ALTRES**

Agrupació Catalana d'Enginyers i Consultories Mediambientals  
Cambra de Comerç Francesa a Barcelona  
Col·legi de Notaris de Catalunya  
Col·legi de Registradors de la Propietat i Mercantils de Catalunya  
Consell de Catalunya de Col·legis d'Agents de la Propietat  
Immobiliària  
Consell de Col·legis d'Advocats de Catalunya  
Consell de Col·legis de Procuradors de Catalunya

**SINDICATS**

Comissions Obreres  
Unió General de Treballadors  
Unió Sindical Obrera

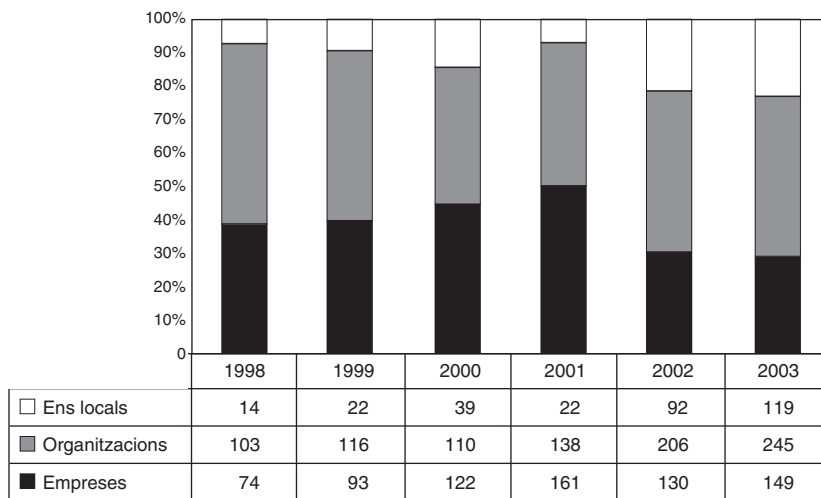
El desplegament reglamentari de la Llei per al compliment dels objectius i l'aplicació per mitjà dels convenis amb grans companyies amb forta presència al territori i amb unions i associacions empresarials representatives va permetre incidir directament o indirecta en més de 160.000 empreses i establiments. En destaquem alguns fruits com la traducció dels contractes bancaris de Banco Santander, Banco Central Hispano, les caixes d'estalvis catalanes, Argentaria, Caja Madrid o Caja Rural de Almería, les campanyes de publicitat d'El Corte Inglés o l'edició dels manuals d'instruccions dels vehicles de SEAT o de Montesa-Honda i Derbi.

També cal afegir-hi els dos mil convenis signats entre 1998 i 2003 pels centres del Consorci per a la Normalització Lingüística amb empreses i organitzacions d'àmbit local i comarcal per establir plans de catalanització, impartir cursos de català o prestar serveis d'assessorament: clubs esportius, associacions cíviques, associacions de pares d'alumnes o col·legis professionals, etc. Convé destacar els programes que el Consorci ha desenvolupat per assegurar la complicitat d'institucions i empreses, que han requerit una adaptació dels serveis dels centres a les se-

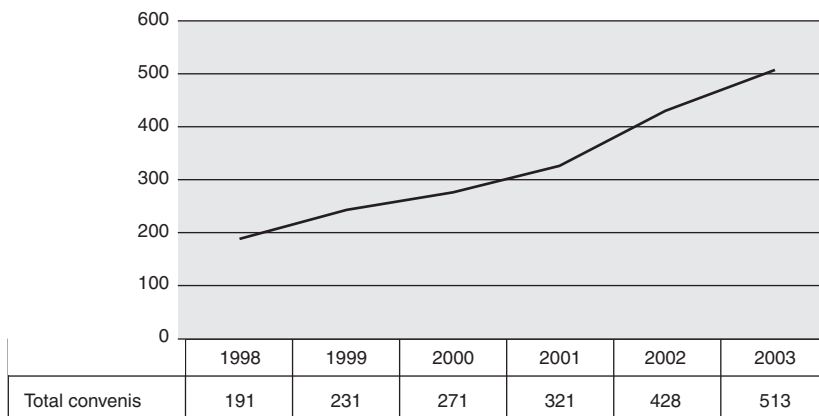
ves necessitats. Els convenis que han comportat l'aplicació d'un pla lingüístic han permès avaluar sistemàticament les actuacions (revisions, consultes, cursos, activitats) i els resultats per mitjà d'una avaluació inicial i una de final de la situació de la llengua a l'organització per mitjà de l'Indexplà, un instrument de mesura per paràmetres diversos (retolació, comunicacions interiors i exteriors, coneixement de català del personal, existència de directrius lingüístiques, etc.). Dels convenis del 2003, destaquem els emmarcats en alguns programes i campanyes de foment, com el de *Voluntaris per la llengua* per al qual se signaren 17 acords, entre els quals un amb el Futbol Club Barcelona i amb Òmnium Cultural de Badalona i el Centre de Badalona i Sant Adrià. A títol orientatiu, remarcuem la informació sobre els convenis signats els últims sis anys d'actuació per àmbits i sectors d'intervenció.

En general, el català s'ha fet present a la retolació comercial i a la senyalització de grans magatzems, comerços, mercats, despatxos, oficines d'entitats financeres, restaurants, hospitals, consultes, transports i serveis al públic, a tot el territori. També és present a cartes de restau-

### Convenis del CPNL per àmbits



### Convenis CPNL



rant i llistes de preus, a la publicitat estàtica i dinàmica i a la documentació bancària i a altres sectors on el català havia tingut poca presència tradicionalment. En canvi, ha avançat poc en l'etiquetatge i l'embalatge dels productes de consum, llevat del que es produeix artesanalment. El Govern espanyol i el català van tenir un llarg conflicte de competències per l'etiquetatge de productes des de 1983, data del *Decret 389/1983, de 15 de setembre, sobre etiquetatge dels productes que es comercialitzen a Catalunya* fins a 1996, quan el Tribunal Constitucional va admetre el català si no exclouïa el castellà. L'article 34 de la Llei de 1998 va fer obligatòria la presència del català a l'etiquetatge de vi i de cava, i el Real Decret de 31 de juliol de 1999 va autoritzar l'etiquetatge exclusivament en català dels productes artesanals.

#### 1.5.4 L'oferta cinematogràfica

La cinematografia és un dels fenòmens de més rellevància social del segle xx i no podia quedar al marge del procés de recuperació de l'ús del català emprès pel govern. La Generalitat no va renunciar a la producció de pel·lícules catalanes en versió original catalana ni a esti-

mular i fomentar el doblatge i la subtitulació al català de pel·lícules d'expressió original no catalana i promoure'n la distribució i l'exhibició en qualsevol format. L'apartat 2.11.3 *El cinema en català* dedicat exclusivament a les accions específiques en aquest sector cultural remarca que, ja el 1980, la Generalitat considerà el cinema una eina poderosa per a la normalització lingüística. La Llei 20/2000, de 29 de desembre, de creació de l'Institut Català de les Indústries Culturals (ICIC) va constituir aquest nou organisme com a entitat de dret públic, amb l'objecte d'impulsar el desenvolupament de les indústries culturals a Catalunya en el sector audiovisual, editorial, mitjans de comunicació, multimèdia, discogràfic i musical, i el de les arts escèniques i visuals. L'ICIC va optar per criteris essencialment industrials en la producció cinematogràfica, sense oblidar-ne el component lingüístic.

Pel que fa a l'exhibició de pel·lícules, a les sales es va optar primerament per la promoció de la producció catalana atès l'èxit de produccions com *Companys, procés a Catalunya, La ciutat cremada* o *La Plaça del Diamant*, mitjançant ajuts directes a la producció, distribució i exhibició. Pel que fa la doblatge, en iniciar-se les emissions de TV3, i a diferència d'altres televisions d'àmbit autonòmic, les sèries i pel·lícules estrangeres es van emetre doblades al català. Algunes sèries, com *Dallas*, han marcat una fita a la història social de la llengua. S'han incorporat al patrimoni col·lectiu de la llengua les versions catalanes de la gran majoria de les produccions cinematogràfiques de tots els temps. En gran pantalla, primer només es promogué el doblatge de pel·lícules estrangeres de manera ocasional, com és el cas de *Carros de foc*. Atès el gran creixement del mercat cinematogràfic català els anys noranta i que només amb la televisió no era possible accedir a la distribució per vídeo primer i per DVD més tard, la Direcció General de Política Lingüística va impulsar una línia d'ajuts al doblatge i una campanya amb el títol de *Cinema en català* (1991-1994) que comportà el doblatge d'algunes grans produccions europees com *Tots els matins del món*, *El príncep de les mareas* o *Indoxina*. Aprofitant la via que va obrir la Llei espanyola del cinema (Llei 17/1994, de 7 de juny) que establia que, per a obtenir llicències de doblatge de pel·lícules america-

nes, el doblatge a llengües espanyoles diferents de la castellana comportava una bonificació diverses pel·lícules europees es van doblar per iniciativa de companyies distribuïdores. També es va iniciar la distribució de pel·lícules doblades, sobretot les infantils, en format de vídeo.

Amb tot, les companyies nord-americanes, que controlen més del 65% del mercat eren reticents a doblar les produccions. L'any 1998, el Decret de 8 de setembre, que establia quotes de doblatge i d'exhibició al català per a les pel·lícules de gran difusió, provocà una negociació amb la patronal americana que agrupa les cinc grans productores mundials MPA, i amb FEDICINE, la patronal espanyola, que es va cloure amb l'acord de 8 de maig de 2000 de derogar el Decret i el compromís de les companyies de doblar al català les produccions americanes de més gran impacte, encapçalades per les destinades al públic infantil. S'hi sumaren totes les grans companyies —la darrera fou la Warner el novembre de 2001 amb Harry Potter, després d'una campanya popular molt activa— el nombre de produccions doblades va créixer considerablement (fins a 30, l'any 2003) i el nombre absolut d'espectadors en català també: aquell any va superar per primera vegada el milió, per molt que no superés el 3% dels espectadors de cinema de Catalunya, atesa la mala distribució de les versions catalanes.

### 1.5.5 *Societat de la informació i tecnologies lingüístiques*

La necessitat de transmetre amb rapidesa un elevat volum de documentació, de gestionar gran nombre de dades i de disposar de sistemes que permetin la selecció de la informació útil en cada moment exigeix el tractament automàtic de la llengua. Si la llengua no s'adapta a l'evolució tecnològica, no pot ser apta per a totes les situacions de comunicació. Adaptar-s'hi, sens dubte, amplia el camp de difusió de continguts en la llengua pròpia. Conscient que el català havia d'avançar al compàs de la societat i la tecnologia, la Llei 1/1998, de 7 de gener de política lingüística dedica l'article 29 a les indústries de la llengua i la informàtica, i insta el govern català a afavorir, estimular i fomentar amb mesures

adequades la investigació, producció i comercialització de productes en català relacionats amb les indústries de la llengua, com ara sistemes de reconeixement de veu o de traducció automàtica; la producció, distribució i comercialització de programari en llengua catalana; i la traducció, si s'escau, d'aquests productes al català, així com la presència de continguts en català a les xarxes telemàtiques d'informació.

Durant aquests anys, s'han promogut productes, béns i serveis amb dimensió lingüística: premsa, revistes i publicacions periòdiques, ràdio, televisió, Internet, doblatge cinematogràfic, vídeo i audiovisual, material didàctic i pedagògic, teatre, literatura, jocs i programari. I també s'han impulsat tecnologies lingüístiques de tipologia diversa: bancs de dades, lèxics computacionals, sistemes de traducció automàtica, cercadors, corpus orals i escrits, etc. L'interès per les tecnologies va portar el govern a crear el 1998 un organisme, el *Comissionat per a la Societat de la Informació* de la Generalitat de Catalunya (Decret 125/1998, de 26 de maig), amb la missió de definir i impulsar les accions que havia d'emprendre Catalunya per ser present a la societat de la informació. L'any 1999 el Govern de la Generalitat de Catalunya i el consorci Localret va impulsar el *Pla Estratègic Catalunya en Xarxa (1999-2003)* per facilitar la incorporació de Catalunya a la societat de la informació. El Pla preveia mesures tendents a fomentar l'ús de les noves tecnologies per part de la població i l'administració, incentivar la presència de continguts catalans i estimular la presència del català a Internet. També cal remarcar el foment dels sistemes de traducció automàtica en les parelles de llengües català/anglès, català/francès i català/castellà, i la localització en català de productes de gran repercussió social com el Windows.XP, Office.Net de Microsoft o l'Star Office. De Sun, o els portals d'Internet com Yahoo.

## 1.6 POLÍTIQUES DE FOMENT: SUBVENCIONS I CAMPANYES

Les polítiques de foment de productes culturals amb elevat component lingüístic fan créixer l'esfera de l'oferta i milloren indirectament

les condicions d'accés a les llengües perquè en redueixen els costos d'elaboració i atenuen les reticències a desenvolupar-los. Encara que ja han estat tractades en els apartats específics corresponents, mereixen menció les actuacions de foment de la premsa escrita amb l'objectiu de catalanització de la premsa local i comarcal. Entre el 1981 i el 1983 s'estableixen les línies de suport genèric a l'edició de llibres en català i a la premsa escrita exclusivament en català, i sobretot entre 1983 i 1996, la política de suport i subvenció assegura la continuïtat de l'*Avui* i facilita l'aparició en català de diaris comarcals (*El Punt* i *Regió 7*), la reconversió al català del *Diari de Girona* i la catalanització de les capçaleres periòdiques no diàries locals i comarcals. Des de 1997, gràcies als acords i ajuts econòmics, *El Periódico* i *El Segre* editen cada dia en català i en castellà versions simultànies idèntiques. En dos anys es multiplica per tres la difusió de la premsa escrita en català, que passa del 8% el 1996 al 25% el 1999. També el foment de l'edició de llibres en català, a través de suports directes i genèrics a l'edició de primeres edicions, i d'específics a obres d'interès cultural especial i a la traducció d'obres escrites en altres llengües. L'any 2001, per exemple, el nombre de títols editats en català va ser de 8.015, amb més de 24,1 milions d'exemplars que representaven el 22,4% dels produïts a Catalunya. Cal tenir en compte, a més, que Catalunya és una de les més grans productores mundials de llibre en castellà.

Al marge de les iniciatives esmentades, la Generalitat de Catalunya ha fomentat l'ús del català en les activitats laborals, professionals, mercantils, publicitàries, culturals, associatives, esportives, lúdiques i de qualsevol altre mena, per mitjà de subvencions atorgades anualment per convocatòria pública a iniciatives adreçades a augmentar el coneixement i l'ús social de la llengua catalana. També per mitjà d'altres mecanismes específics s'han dut a terme polítiques de foment del coneixement i ús del català i de potenciació d'hàbits i actituds favorables a la presència social del català: productes concrets, assistència a fires no permanents, campanyes i programes, premis, suports econòmics, etc. En citarem, a títol orientatiu, alguns.

Els diversos programes de difusió i les campanyes publicitàries per

a la promoció de la llengua que s'han realitzat en aquesta etapa han buscat l'adhesió a la llengua reforçant els valors que la fan diferent i preuada amb la voluntat de facilitar la relació personal o professional i la cohesió de la societat amb missatges tramesos per via d'anuncis de televisió, publicitat a la premsa, falques de ràdio i publicitat exterior (cartells, cabines), actes públics arreu de Catalunya i entrevistes i intervencions als mitjans de comunicació, etc.

La primera campanya lingüística impulsada per la Generalitat el 1982 amb l'eslògan *El català, cosa de tots*, convidava a compartir la responsabilitat de recuperar la llengua a l'administració i les relacions interpersonals i a comprometre la convivència entre els parlants. Plantejava escenes de tolerància lingüística en situacions quotidianes en falques radiofòniques i un curtmetratge. La campanya va afavorir l'aprovació de la Llei de normalització lingüística de 1983 i va suposar una formulació des del govern d'una reivindicació de la societat. S'impulsa l'any 1985 una campanya adreçada a diversos sectors socials amb l'eslògan *Que aquí es parli català... depèn de vostè* per incidir en la necessitat que els catalanoparlants no canviessin de llengua amb interlocutors percebuts com a no-catalanoparlants. La Generalitat i una dotzena d'organitzacions empresarials i sindicals van acordar de col·laborar en el programa sectorial *En català, tu hi guanyes*, per implicar els empresaris i els treballadors en l'ús del català en les feines d'atenció al públic al comerç i l'hoteleria. El 2003 la Generalitat posà en marxa una campanya adreçada a tota la població, i especialment als catalanoparlants que, amb l'eslògan *Tu ets mestre*, reforçava el mateix missatge que calia que els catalanoparlants mantinguessin el català amb els immigrants per no discriminar-los.

A banda de les campanyes adreçades a la població en general també s'han dut a terme campanyes dirigides a sectors determinats, algunes citades en l'apartat corresponent:

Bars, cafeteries i restaurants (1986)

Retolació en català d'establiments comercials. Es nota prou que som a Catalunya? (1987)

El català sobre rodes, adreçada a autoescoles, tallers, venedors, asseguradors (1990)

Català als jutjats (1990)

El català, eina de feina, amb Comissions Obreres (1991)

L'hoteleria i la restauració: El català et serveix, amb la Unió General de Treballadors (1992)

Català al cinema (1994)

El Consorci per la Normalització Lingüística ha estat molt actiu també en el desenvolupament de programes de sensibilització que complementen les actuacions dels programes generals de normalització lingüística, com ara la difusió dels jocs en català, les campanyes de Nadal, la promoció dels productes etiquetats en català, la difusió dels programes informàtics disponibles en català (distribució del CD-ROM de programari lliure), la difusió del cinema en català, el suport a iniciatives legislatives pel plurilingüisme als segells, etc. S'ha esmentat també que el primer semestre de 2002, el Centre de Cornellà de Llobregat va iniciar el programa pilot *Voluntaris per la llengua*, estès després a tot el territori com a complement dels cursos presencials de català. Aquell any, el programa comptava ja amb 700 catalanoparlants disposats a dedicar un mínim de deu hores a conversar amb nouvinguts inscrits en els cursos inicials de català i 119 entitats adherides.

### 1.7 ESTUDIS SOBRE LA REALITAT LINGÜÍSTICA

El disseny d'estratègies de planificació lingüística necessita basar-se en informació sobre la realitat de la llengua. Per això, ja des dels inicis, ha estat clau l'Institut de Sociolingüística Catalana en l'elaboració d'informes i estudis sobre la situació sociolingüística i en el seguiment de la normativa i la jurisprudència sobre dret lingüístic, que han permès orientar les decisions polítiques i també assessorar la ciutadania i altres institucions en aquestes matèries. L'Institut ha configurat i ges-

tionat sistemes de mesura i avaluació de l'evolució de la llengua catalana i ha dut a terme l'organització d'un centre de documentació especialitzat en matèria de sociolingüística, dret lingüístic i planificació lingüística, accessible als estudiosos, amb les recerques efectuades en terres de parla catalana i altres situacions comparades que, l'any 2003, era un referent d'altres polítiques lingüístiques protagonitzades per altres països.

Es va analitzar la situació sociolingüística i les possibilitats de transformar-la que va donar lloc als *Estudis i propostes per a la difusió de l'ús social de la llengua catalana* (1991). Es van realitzar treballs sobre publicitat a la via pública i retolació d'establiments (1997 i 1999), els hipermercats i cadenes de supermercats a Catalunya (1998 i 2000), supermercats i hipermercats a l'Anoia, el Bages, el Berguedà i la Cerdanya (2001), benzineres i centres sanitaris (1998), empreses de l'Institut de l'Empresa Familiar, indústries de vins i caves, empreses associades a la Unió Catalana d'Entitats Asseguradores i Reasseguradores (2002), empreses associades a la Confederació Empresarial de la Comarca de Terrassa, etc. Es participà també en estudis com *Language use survey: a sociolinguistic approach to the minority languages in the European Union*, l'*Informe Pentecosta: coneixements i usos lingüístics entre el jovent castellanoparlant bilingüitzat a Catalunya o l'Euromosaic sobre llengües minoritzades als nous estats membres (Suècia, Finlàndia i Àustria)*.

També es van realitzar enquestes a mostres de població adulta, es va desenvolupar l'INUSCAT (Índex de l'ÚS del CATalà) a partir de fonts estadístiques i enquestes que permeteren estudis sobre el català en la producció cultural, el món socioeconòmic i l'Administració, sobretot. També es van realitzar recerques per conèixer els usos interpersonals de la població adulta en entorns familiars i laborals, per saber el grau d'acceptació de pel·lícules en català per la població, l'opinió respecte la política lingüística de la Generalitat o l'aplicació de la Llei 1998.

En un ordre diferent, citem els estudis sobre els censos de 1975 a les comarques de Barcelona i de 1981, 1986, 1991, 1996 i 2001, que han permès de configurar els mapes sociolingüístics de Catalunya de forma

homogènia i seriada. Aquests estudis, elaborats sobre les dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya per experts independents, constitueixen un document incontestable sobre l'evolució del coneixement social de la llengua a Catalunya i també la resta de l'àrea lingüística del català. Per a les dades sobre l'ús del 2002 es va iniciar el projecte d'estadística sobre *Usos Lingüístics*, amb els Governos d'Andorra i de les Illes Balears i amb les universitats valencianes. La Generalitat assumí també l'estudi de les comarques catalanoparlants de l'Aragó i de la Catalunya Nord. Aquest projecte va oferir dades d'ús lingüístic personal, familiar, interpersonal i públic a tot el domini del català de manera simultània i homogènia. A Catalunya, el 2003, el català és la llengua habitual del 50,1% dels catalans i el 40,4% de la població usava el català com a primera llengua quan eren petits. La diferència de gairebé deu punts indica que part de la població procedent de les onades migratòries ha anat assumint el català amb naturalitat i s'hi identifica. Segons aquesta estadística, el 97% de la població entén el català, el 84,7% el sap parlar, el 90,5% el sap llegir i el 62,3% el sap escriure.

Pel que fa a l'ensenyament, el curs 1978-1979 només un 2% dels centres impartia les classes en català, el 1989-1990 un 36% i el 1994-1995 s'arribava al 74%. En el cas de pel·lícules en català, el 1977 només dues ocupaven la cartellera; el 1982, 13; el 1990, 20; el 2002, 92; i el 2003, 104. La política duta a terme els anys anteriors i l'evolució de la societat revelava l'any 2003 que en les relacions familiars, català i castellà tenien un ús equiparable i que amb les amistats es feia servir més el català que el castellà (42,3% davant del 37,5%), diferències a favor accentuades amb els companys de feina amb un 43,4% d'ús exclusiu o preferent. Una dada transcendent que fa pensar en l'èxit de la política de conjunció lingüística. És obvi que l'ús varia segons el sector, més alt en l'àmbit mèdic i el petit comerç, inferior a les grans superfícies, per exemple. Més de la meitat de les hores que la població escolta la ràdio són en català. Superen en un punt les hores que la població veu la televisió en català i pel que fa a la premsa escrita la desproporció és elevada atesa la diversitat de l'oferta en castellà. Com hem vist en parlar del coneixement de la llengua, es pot comptar amb les dades

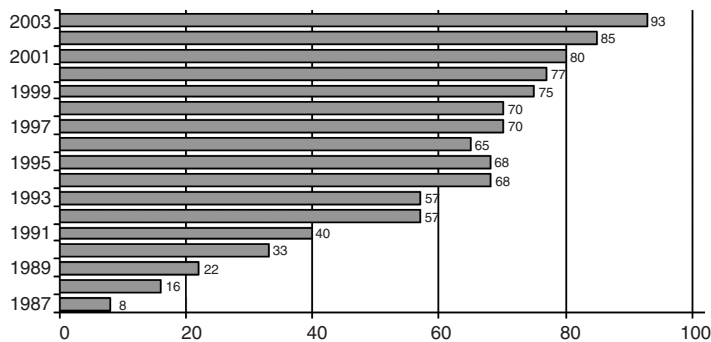
lingüístiques del cens elaborades per l'Institut d'Estadística de Catalunya de 1986, 1991, 1996 i 2001. Per primera vegada, es pot valorar la influència de la immigració respecte al coneixement del català. Les dades demostren que entre la població de nacionalitat espanyola s'incrementa el coneixement del català i que cal abordar amb polítiques actives el repte de la immigració.

### 1.8 EL CATALÀ, MÉS ENLLÀ DEL DOMINI LINGÜÍSTIC

Com s'ha esmentat en el volum dedicat a l'obra de govern en l'àmbit universitari i de recerca, per l'Ordre del conseller d'Ensenyament i del conseller de Cultura de 20 de gener de 1988, la Generalitat de Catalunya va constituir la Comissió de Promoció de l'Ensenyament del Català a les universitats de fora de l'àmbit territorial de Catalunya, modificada per l'Ordre d'11 de gener de 1993. La Comissió, presidida pel director general d'universitats i formada pel director general de Política Lingüística del Departament de Cultura, especialistes en filologia, entre d'altres càrrecs, tenia la missió de consolidar i estendre l'ensenyament de la llengua catalana a l'àmbit universitari de fora de Catalunya.

El 5 d'abril de 2002 els presidents del govern de Catalunya i el de les Illes Balears signaven el conveni de constitució del que esdevenia l'organisme comú per a la projecció exterior de la llengua i la cultures catalanes, l'Institut Ramon Llull, que havia estat aprovat respectivament pels seus governs el 30 de novembre i el 4 de desembre, com preveia l'acord que els consellers de Cultura de Catalunya i d'Educació i Cultura de les Illes Balears havien signat el 17 d'abril de 2000 a Palma. És bo de remarcar que volgudament per tots dos governs es creava, en pla d'igualtat, el primer organisme comú a dos països de parla catalana. Amb l'aprovació unànime dels seus parlaments es reconeixia fermament i explícitament la unitat de la llengua i el compromís compartit de fer-la present internacionalment. La implicació, com a vocals del seu Patronat, de 21 personalitats de la creació artística, la literatura i la

### Evolució de la Xarxa de lectorats de català (1987-2003)



cultura catalanes reconeguts a nivell nacional i internacional reforçava encara més aquest compromís. Remarquem, a banda de les fites en matèria cultural, que l'Institut prenia el relleu de la Generalitat de Catalunya en la coordinació de la Xarxa de lectorats de català que havia iniciat el camí el 1986 amb vuit universitats. En el curs acadèmic 2002-2003, va coordinar la Xarxa integrada per 85 universitats de 23 països i va estudiar la viabilitat d'incorporar estudis de català en els plans d'estudis en altres 22 universitats. Arribà a acords específics amb 13 noves universitats que van permetre d'estendre la Xarxa per al curs 2003-2004 a 93 universitats de 27 països d'arreu del món.

Perquè sigui valorada una llengua, primer ha de ser coneguda. Aquesta és la finalitat que ha impulsat la presència activa de Catalunya a les fires internacionals centrades en l'ensenyament de llengües de París, Berlín i Madrid, amb estands i exposicions de material didàctic, classes d'iniciació al català i sessions i conferències sobre la seva història i situació.

#### 1.9 L'ARANÈS, LLENGUA PRÒPIA I OFICIAL DE L'ARAN

L'Estatut de Catalunya del 1978 estableix que l'aranès, variant de la llengua occitana pròpia de la Vall d'Aran, serà objecte d'ensenyament

i protecció. L'any 1982, impulsades pel Departament de Cultura, s'establiren les normes ortogràfiques de l'aranès amb ple respecte a la unitat de la llengua occitana. La Llei 16/1990, de 13 de juliol, sobre el règim especial de la Vall d'Aran, que atorga a la Vall un règim d'autonomia administrativa, reconeix l'adscripció de l'aranès a la llengua occitana i estableix que és oficial a la Vall d'Aran; juntament amb el català i el castellà, d'acord amb l'article 3 de l'Estatut. La Generalitat i les institucions d'Aran han d'adoptar, d'acord amb aquesta llei, les mesures que en garanteixin el coneixement i l'ús normal i atorga competència plena al Conselh Generau d'Aran per al seu foment i ensenyament. D'acord amb aquestes normes, l'aranès s'ha ensenyat en tots els nivells de l'ensenyament obligatori i és llengua vehicular d'aprenentatge amb el català. El Consell General i els ajuntaments de l'Aran l'usen normalment en la documentació interna i en les comunicacions amb la ciutadania de l'Aran. La Generalitat i el Consell han col·laborat en l'organització del seu ensenyament al personal al servei de les administracions destinats a la Vall d'Aran. Així, en aquest període l'aranès ha obtingut reconeixement i protecció institucional amb un resultat global concret: L'Aran és l'únic territori de llengua occitana on té la consideració d'oficial.

### 1.10 CONCLUSIÓ

A mode de conclusió, afirmem que la realitat de la situació de la llengua catalana, després de 23 anys de suport institucional, ha millorat progressivament i de manera constant en el coneixement i en l'ús, ha adquirit cotes més altes de presència en les funcions públiques, ha crescut en tots els àmbits en xifres absolutes i no ha retrocedit en xifres relatives en cap àmbit de manera substancial. El procés de normalització lingüística liderat pel govern de Catalunya ha estat reconegut com un procés de referència mundial, ha fet guanyar presència al català en l'activitat social i professional, la documentació notarial i mercantil, l'edició i el consum de llibres, la publicitat comercial, la premsa diària,

la radiodifusió privada, la cinematografia, les tecnologies i Internet. L'Administració de la Generalitat i dels ajuntaments, l'ensenyament no universitari i els mitjans de comunicació institucionals funcionen normalment en català, i la toponímia i la seva senyalització són catalanes. El nivell de comprensió oral arriba al 95% de la població i la capacitat d'expressió oral supera el 75%. A més, els grups de menys de 35 anys superen la mitjana i els menors de 25 anys dominen les quatre capacitats comunicatives, al marge de la seva procedència. El català ha crescut. Mai abans no havia comptat amb tants parlants ni amb nivells tan alts de comprensió i expressió per la natural transmissió familiar i la incorporació de nous parlants vinguts d'altres espais geogràfics. Els qui tenen el castellà com a llengua habitual és per procedència geogràfica o familiar i no per abandonament del català.

La política lingüística aplicada entre els anys 1980-2003 ha tingut continuïtat i èxit en relació als objectius establerts a l'Estatut d'Autonomia de Catalunya i d'acord amb el marc jurídic-constitucional que estableix. Malgrat que el desplegament reglamentari de la Llei de Política Lingüística hagi estat positiu, és necessari remarcar encara els obstacles per a la seva aplicació a l'Administració d'àmbit estatal, sobretot la de justícia, i el món socioeconòmic, i també la dificultat per avançar en el reconeixement de l'oficialitat efectiva i jurídica del català, a Espanya i a la Unió Europea. El català, amb segles d'història i una tradició cultural valuosa i activa manté, però, la posició entre les grans llengües i les llengües menors i les seves característiques la fan singular: un volum de parlants i una varietat d'usos superior a d'altres llengües d'estat europees. Ha estat un eix essencial per a la cohesió d'una societat diversa, també lingüísticament. Posició que mantindrà si compta amb l'acció decidida de les autoritats polítiques i acadèmiques, el compromís dels sectors econòmics i intel·lectuals i la implicació de la ciutadania per preservar l'espai instrumental i simbòlic que li és propi i penetrar en els nous espais del món d'avui. La llengua catalana s'ha reforçat com a forma d'expressió originària de la cultura catalana i ha pogut contribuir a la cohesió social del país.